

Kapitalmarkedsteori

Erhvervsøkonomi

Asger Lau Andersen

Økonomisk Institut, Københavns Universitet

Kapitalmarkedsteori: Den store sammenhæng

Sidste gang: Porteføljeteori.

- Hvordan sammensætter investorerne optimalt en portefølje af risikable aktiver, givet viden om aktivernes forventede afkast, varians og kovarians?

Nu: Kapitalmarkedsteori, CAPM

- Hvis alle investorer sammensætter deres portefølje som porteføljeteorien foreskriver, hvad kan vi så sige om
  - investorernes adfærd i markedsligevægten?
  - forholdet mellem værdipapirers risiko og forventede afkast i markedsligevægten?
  - ligevægtspriser på individuelle værdipapirer?

Kapitalmarkedsteori: Hvad skal I have ud af det?

Formentlig det mest tekniske og abstrakte emne i dette fag:

- En del formler, nogle "ned fra himlen"
- Nogle abstrakte (urealistiske?) delresultater, som kan synes svære at fortolke, men også væsentlige (overraskende?) indsigter

Hvad skal I have ud af det:

- Grundlæggende forståelse for tankegangen bag modellen
- Intuitiv forståelse af de vigtigste pointer om prisfastsætning af aktiver og forhold mellem risiko og forventet afkast

Antagelser

The Capital Asset Pricing Model (CAPM) anvender porteføljeteorien til at analysere et marked med mange forskellige investorer

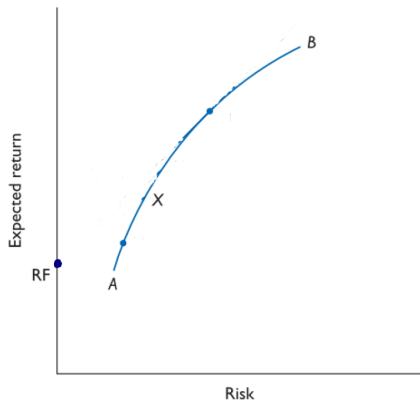
Modellen bygger på en række forsimplende antagelser

- 1 Mulighed for at investere i et risikofrit aktiv (NYT!)
- 2 Alle investorer bruger samme sandsynlighedsfordeling for afkast → samme opfattelse af forventede afkast, varianser og kovarianser
- 3 Alle investorer har samme tidshorisont på én periode
- 4 Alle investorer er små i forhold til det samlede marked → "pristagere"
- 5 Ingen transaktionsomkostninger, skatter, eller inflation

Det risikofri afkast

- I porteføljeteorien betragtede vi valget mellem *risikofyldte* værdipapirer
- En statsobligation med løbetid tilpasset investeringshorisonten kan opfattes som et *risikofrit* aktiv
  - generelt er obligationer risikofyldte aktiver pga kursrisiko
  - men hvis obligationen holdes indtil udløbtid, er der ingen kursrisiko, fordi obligationen ikke skal sælges igen
- Afkastet genereret af det risikofri aktiv kaldes det **risikofri afkast**

Risikofrit aktiv og mængden af mulige porteføljer

- Fra tidligere: I fravær af et risikofrit aktiv er mængden af efficiente porteføljer givet ved kurven mellem A og B (den efficiente rand)
  - Introducer nu aktiv med forventet afkast RF og standardafvigelse på 0 (risikofrit)
-
- Hvordan påvirker introduktionen af det risikofri aktiv mængden af mulige porteføljer, og hvordan påvirkes mængden af efficiente porteføljer?

Tid til en aha-oplevelse

Betragt en portefølje Z bestående af to aktiver, X og Y , med vægte w_X og $w_Y = 1 - w_X$. Vi interesserer os nu for det specialtilfælde, hvor Y er et **risikofrit aktiv** med afkast RF .

- 1 Hvad er det **forventede afkast** af porteføljen Z i dette specialtilfælde?
- 2 Hvad er **standardafvigelsen** for afkastet af porteføljen Z i dette specialtilfælde?

Reminder fra sidst: Variansen af afkastet af porteføljen Z er:

$$\sigma_Z^2 = w_X^2 \sigma_X^2 + w_Y^2 \sigma_Y^2 + 2w_X w_Y \sigma_{XY}$$

- 3 Forskellige værdier af vægtene w_X og $w_Y = 1 - w_X$ giver forskellige kombinationer af X og Y . Hvordan ligger disse kombinationsmuligheder i forhold til hinanden i et diagram med σ_Z på x-aksen og $E(R_Z)$ på y-aksen?

Indtast svar i Socrative (room name: ERHVERVSOKONOMI2021)

Implikationerne af et risikofrit aktiv

Indsigt: Eksistensen af et risikofrit aktiv **udvider** mængden af mulige porteføljer

- Kald det risikofri afkast for RF
- Betragt en portefølje af risikofyldte aktiver, X
- Ved at investere en andel $w_X \geq 0$ i porteføljen X og en andel $(1 - w_X)$ i det risikofri aktiv opnås en ny portefølje Z med

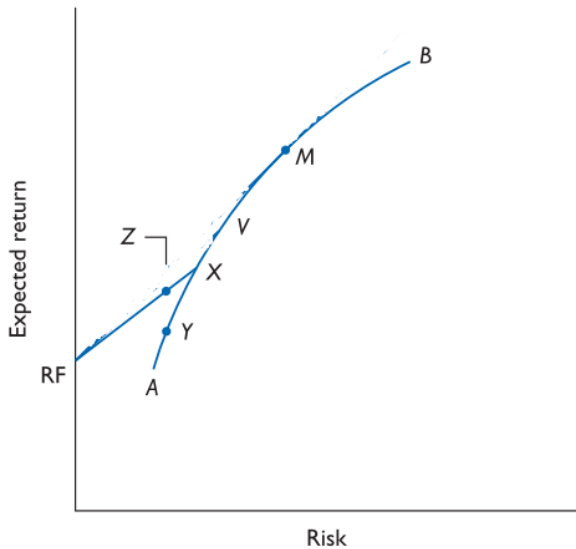
$$E[R_Z] = (1 - w_X)RF + w_X E[R_X]$$

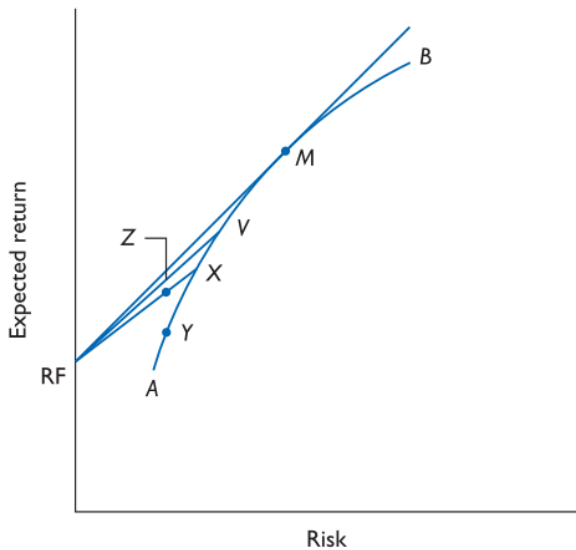
$$\sigma_Z = w_X \sigma_X$$

- For $w_X \in [0; 1]$ vil porteføljen Z ligge på den rette linje mellem punkterne $(0, RF)$ og $(\sigma_X, E(R_X))$ i et $(\sigma, E(R))$ -diagram. Ligningen for denne linje er

$$E(R_Z) = RF + \frac{E(R_X) - RF}{\sigma_X} \sigma_Z$$

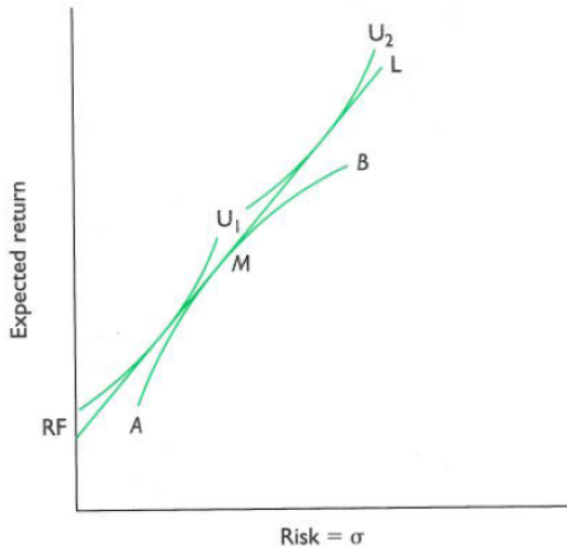

Tangentporteføljen og kapitalmarkedslinjen

- Mængden af mulige porteføljer bliver udvidet mest muligt ved at kombinere det risikofri aktiv med en enkelt risikofyldt portefølje: **tangentporteføljen**, M .
- Mængden af *efficiente* porteføljer ligger nu på en ret linje gennem det risikofri aktiv og tangentporteføljen: **kapitalmarkedslinjen**
- Alle andre mulige porteføljer er domineret af mindst én portefølje på kapitalmarkedslinjen
- Investorerne har forskellige præferencer, men *alle vælger optimalt en portefølje som består af en andel af det risikofri aktiv samt en andel af porteføljen M*
  - høj risikoaversion $\rightarrow$ lav andel af M
  - lav risikoaversion $\rightarrow$ høj andel af M
- Andel af $M > 1$ og andel af det risikofri aktiv < 0 : **lånefinansieret aktieinvestering**

Illustration

Kapitalmarkedslinjens hældning

- Kapitalmarkedslinjen angiver forholdet mellem **forventet afkast** og **risiko** af porteføljer, når alle investorer vælger optimale porteføljer
- Linjens hældning kan opfattes som markedsprisen på risiko → hvor stor en betaling (højere forventet afkast) får investoren for at påtage sig en større risiko (højere standardafvigelse) i markedsligevægten?

- Linjens hældning kan findes som

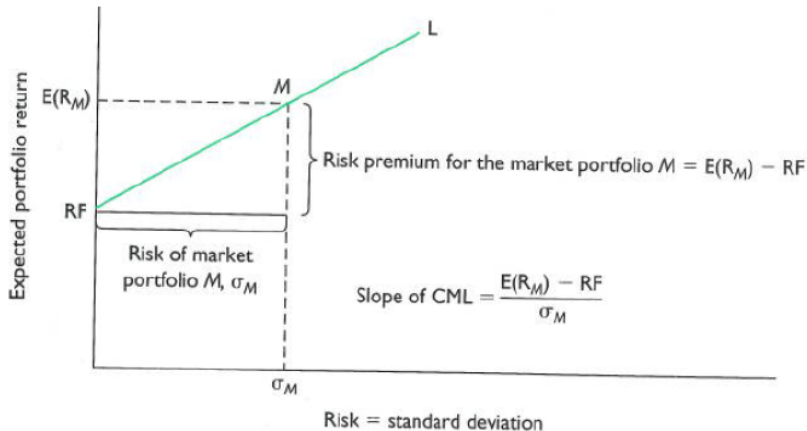
$$\frac{E(R_M) - RF}{\sigma_M}$$

- Kapitalmarkedslinjens ligning er:

$$E(R_P) = RF + \frac{E(R_M) - RF}{\sigma_M} \sigma_P$$

- Fortolkning: det forventede afkast af en portefølje P er et risikofrit afkast RF , plus en **risikopræmie**

Risikopræmien

Hvad er porteføljen M?

Modellen forudsiger, at **alle** investorer bruger en del af deres formue på porteføljen M og en del på det risikofri aktiv

Porteføljen M er derfor lig **markedsporteføljen**: Porteføljen bestående af **alle** risikofyldte værdipapirer på markedet, hvor vægten for hvert værdipapir svarer til værdipapirets andel af markedets samlede værdi.

Simpelt eksempel:

- Der eksisterer tre risikofyldte værdipapirer på markedet: A, B og C
- Markedsværdierne af de tre papirer er hhv. 15 mia. kr, 40 mia. kr. og 25 mia. kr.
- Markedsporteføljen er da givet ved $w_A = 0,1875$, $w_B = 0,5$ og $w_C = 0,3125$
- Modellen siger, at alle investorer vil investere en del af deres formue i en portefølje med lige præcis disse vægte

Hvad er porteføljen M?

Hvorfor er alle risikofyldte værdipapirer med i portefølje M?

- Lad os forestille os, at der findes et værdipapir, som ikke er med i porteføljen M
  - → *ingen* investorer køber værdipapiret
  - kursen på værdipapiret falder
  - det forventede afkast stiger...
  - ...indtil alle investorer indlemmer det i porteføljen M
- Hvis ikke porteføljen M reflekterede hele udbuddet af værdipapirer, kunne vi ikke være i en ligevægt, da det netop kun er værdipapirer i porteføljen M, som efterspørges.

Say what?

- Porteføljen M spiller en nøglerolle i modellen
- Vigtigt at I kan følge argumentationen bag tolkningen af den!
- Brug derfor 70 sek på at tænke over følgende spørgsmål:
  - 1 Hvorfor vil alle investorer vælge den samme kombination af risikofyldte aktiver?
  - 2 Hvorfor er porteføljen M lig markedsporteføljen bestående af alle eksisterende værdipapirer?

Risikoaversion og porteføljevalg

- Modellens forudsigelse er ret bemærkelsesværdig
- Man kunne have forestillet sig, at det var optimalt for:
  - meget risikoaverse investorer at holde aktier med lav risiko
  - mindre risikoaverse investorer at holde aktier med høj risiko
- Dette er altså ikke tilfældet ifølge denne model → alle investorer holder samme portefølje af risikofyldte aktiver
  - meget risikoaverse investorer holder større andel af det risikofri aktiv
  - mindre risikoaverse investorer holder mindre andel af det risikofri aktiv

Prisen på enkelte værdipapirer

Kapitalmarkedslinjen angiver ligevægtsforholdet mellem forventet afkast og risiko for efficiente **porteføljer**.

Nu: hvad er forholdet mellem forventet afkast og risiko for **enkelte værdipapirer**?

- Husk, at alle investorer placerer deres formue i markedsporteføljen og det risikofri aktiv
- Hvor højt et forventet afkast vil investorerne kræve for at indlemme et givet værdipapir i markedsporteføljen?
  - Investorer har præferencer over deres portefølje, ikke enkelte værdipapirer
  - Svaret afhænger derfor af, hvordan markedsporteføljens forventede afkast og risiko påvirkes
- Næste skridt: Hvordan påvirkes risikoen af markedsporteføljen, når et nyt værdipapir indlemmes?

Det relevante risikomål for et værdipapir: Beta

Hvordan påvirkes risikoen af markedsporteføljen, når et nyt værdipapir indlemmes?

- Fra tidligere: Et værdipapirs effekt på variansen af en porteføljes afkast afhænger af **kovarianserne** mellem værdipapiret og de øvrige værdipapirer i porteføljen.
- Værdipapir i 's bidrag til risikoen af markedsporteføljen udtrykkes formelt som:

$$\beta_i = \frac{Cov_{i,M}}{\sigma_M^2}$$

- β_i udtrykker den **relevante risiko** ved værdipapir i for en investor, som i forvejen har investeret i markedsporteføljen. Afhænger af **samvariationen med markedsporteføljen**.
- Målet er skaleret med σ_M^2 , som er markedsporteføljen samlede risiko.

Det relevante risikomål for et værdipapir

- Den tager vi lige igen...
- Investorer har præferencer over deres porteføljer, ikke individuelle værdipapirer
- Det relevante risikomål for et værdipapir er derfor ikke papirets egen varians, men dets bidrag til den samlede porteføljevarians
- Alle investorer investerer i markedsporteføljen
- $\implies$ Værdipapirets kovarians med markedsporteføljen bliver det relevante risikomål.

Fortolkning af Beta

Husk, at korrelationskoefficienten er defineret som $\rho_{XY} = \frac{\text{Cov}_{X,Y}}{\sigma_X \sigma_Y}$.
Vi kan nu omskrive formelen for β :

$$\beta_i = \frac{\text{Cov}_{i,M}}{\sigma_M^2} = \frac{\rho_{i,M} \sigma_i \sigma_M}{\sigma_M^2} = \rho_{i,M} \frac{\sigma_i}{\sigma_M}$$

β udtrykker altså en kombination af to ting:

- hvor meget afkastet på værdipapiret varierer i forhold til afkastet på markedsporteføljen ($\frac{\sigma_i}{\sigma_M}$)
- hvor korreleret dets afkast er med markedsporteføljens ($\rho_{i,M}$)

Fortolkning af Beta

Fra forrige slide:

$$\beta_i = \rho_{i,M} \frac{\sigma_i}{\sigma_M}$$

For markedsporteføljen selv gælder: $\beta_M = \rho_{M,M} \frac{\sigma_M}{\sigma_M} = 1$

Individuelle værdipapirer har typisk

- større variabilitet i afkastet end markedsporteføljen ($\sigma_i > \sigma_M$)
- positiv korrelation med markedsporteføljen ($0 < \rho_{i,M} < 1$)

For individuelle værdipapirer gælder derfor $\beta_i \begin{matrix} \leq \\ \geq \end{matrix} 1$.

Krav til forventet afkast

Tilbage til spørgsmålet: hvad er forholdet mellem forventet afkast og risiko for enkelte værdipapirer?

- Jo højere β , jo større er værdipapirets bidrag til markedsporteføljens risiko $\rightarrow$ jo højere forventet afkast vil investorerne kræve for at købe værdipapiret
- Den centrale ligning i the Capital Asset Pricing Model (CAPM):

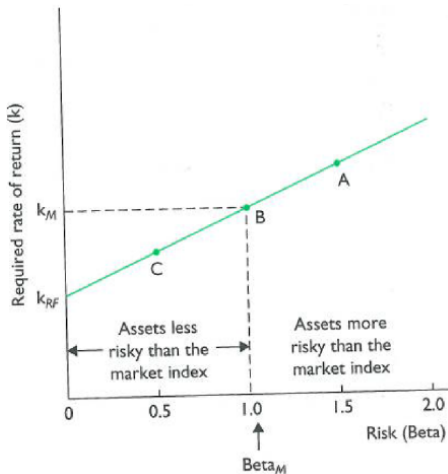
$$\text{Krav til forventet afkast} = RF + \beta_i \{E[R_M] - RF\}$$

- RF er det risikofri afkast
- $E[R_M] - RF$ er markedsrisikopræmien
- risikopræmien for værdipapir i er $\beta_i \{E[R_M] - RF\}$
- risikopræmien for værdipapir i er voksende i dets risiko, målt ved $\beta_i \equiv \text{Cov}_{i,M} / \sigma_M^2$

Værdipapirmarkedslinjen (security market line)

- Værdipapirer med $\beta_i < 1$ har mindre risikopræmie end markedsporteføljen $\Rightarrow$ krav til forventet afkast lavere end markedsporteføljens forventede afkast.
- Værdipapirer med $\beta_i > 1$ har større risikopræmie end markedsporteføljen $\Rightarrow$ krav til forventet afkast større end markedsporteføljens forventede afkast.

Eksempel

Det risikofri afkast er 5% og det forventede markedsafkast er 10%

→ en aktie med $\beta_i = 0,5$ må have et forventet afkast på 7,5% for at kunne sælges

→ en aktie med $\beta_i = 2$ må have et forventet afkast på 15% for at kunne sælges

Markedsligevægt

I ligevægt vil ethvert værdipapir ligge på værdipapirmarkedslinjen
 $\iff$ forventet afkast opfylder netop afkastkravet:

$$E[R_i] = RF + \beta_i \{E[R_M] - RF\}$$

Hvorfor? Hvilken mekanisme sikrer ligevægten?

- Svar: Tilpasning af værdipapirets pris indtil udbud = efterspørgsel
- Hvis $E[R_i] > RF + \beta_i \{E[R_M] - RF\}$
  - papiret tilbyder et højere forventet afkast end dets risiko tilsiger $\rightarrow$ er undervurderet
  - investorerne ønsker at købe papiret $\implies$ prisen stiger
  - dets forventede afkast falder (husk: $TR = \frac{CF + P_E - P_B}{P_B}$)
- Hvis $E[R_i] < RF + \beta_i \{E[R_M] - RF\}$:
  - Prisen falder, $E[R_i]$ stiger

Estimation af Beta I

Husk: $\beta_i = \frac{Cov_{i,M}}{\sigma_M^2}$.

- Beta udtrykker forholdet mellem to *teoretiske, ukendte populationsparametre*
- $\implies$ vi kan ikke *observere* β_i , men vi kan *estimere* den!
- Oplagt estimator:

$$\hat{\beta}_i = \frac{\widehat{Cov}_{i,M}}{\hat{\sigma}_M^2}$$

hvor $\widehat{Cov}_{i,M}$ er den empiriske kovarians mellem afkastet på værdipapir i og afkastet af markedsporteføljen, og $\hat{\sigma}_M^2$ er den empiriske varians på afkastet af markedsporteføljen.

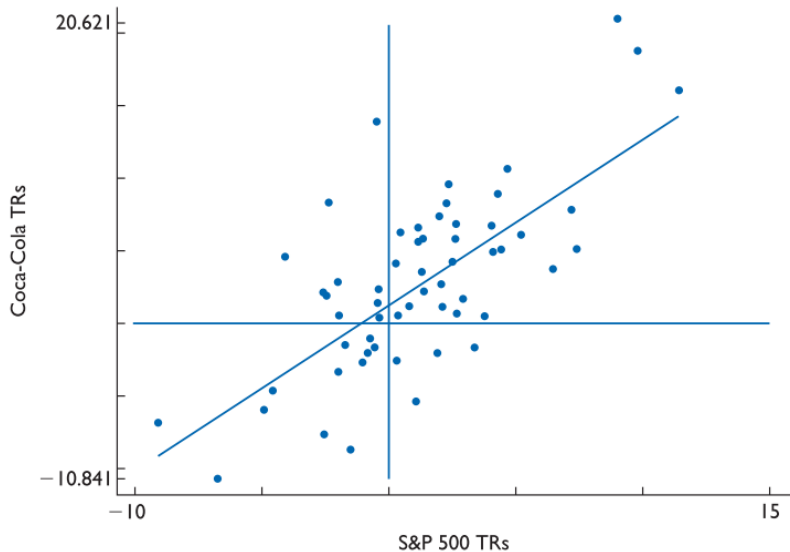
- Det viser sig, at dette svarer nøjagtigt til hældningen på "den bedste rette linje" gennem et plot af værdipapir i 's realiserede afkast og markedsporteføljens realiserede afkast.

Estimation af Beta II

Sådan estimeres β_i : en trin-for-trin-opskrift

- Find (eller beregn selv) data for værdipapirs i 's årlige (eller kvartalsvise, månedlige) afkast over en længere periode
- Find (eller beregn selv) data for markedsporteføljens afkast i samme periode - benyt fx et bredt aktieindeks som proxy
- Plot de to serier over for hinanden, med værdipapirets afkast ud ad y-aksen
- Estimer "den bedste rette linje" og aflæs dens hældning
- Voilà! Nu har vi et estimat for β_i .

Illustration

Checkspørgsmål

Sandt eller falsk?

- 1 Betragt to aktier som begge giver $CF + P_E = 100$ med ssh $1/2$ og $CF + P_E = 110$ med ssh $1/2$, hvor CF angiver cash-flowet generet af aktien i løbet af det næste år, mens P_E er aktiens pris om et år. Disse aktier vil ifølge CAPM have samme pris i dag.
- 2 Et risikofyldt aktiv kan ifølge CAPM aldrig have et lavere forventet afkast end det risikofri aktiv

Indtast svar i Socrative (ERHVERVSOKONOMI2021).

- Beta rapporteres ofte som et mål for risiko af aktier / porteføljer

Investeringsprofil

Nordea Invest Højrentelande investerer i statsobligationer og andre obligationer med statsgaranti eller tilsvarende sikkerhed i mindre udviklede lande.

Afdelingsafkasta	
Afdelingsnavn	Nordea Inv Højrentelande
Højeste valuta / udsiddelsesvaluta	DKK/HRK
Formål 28/02	4,531 mia. HRK
Startdato	07.11.2003
Indre værdi 26/03	123,69 HRK
Fondkode	DK2018254899
Benchmark	JP Morgan Emerging Market Bonds Index Global Diversified (hedged DKK)
Kategori	Obligationer
Rådgiver	Nordea Investment Management A/S
Registreringsland	Danmark
Administrationselskab	Nordea Invest Fund Management A/S
Lagerbesiddelse ved fin med	Ja
Udbyttebetalende	Ja
Hjemmeside	www.nordeainvest.dk

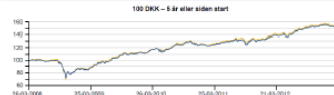
Risikonøgletal

Periode – 3 år	Aldelings	Benchmark
Standardafvigelse	7,30	6,34
Største risiko	1,13	1,31
Beta	1,00	-

Nordea Inv Højrentelande

Afkast

26-03-2013

Afkast i Perioden (akkumuleret %)

	Marts	1 år	3 år	5 år	Længst	2006	2009	2010	2011	2012
Aldelings	-0,48	-2,12	9,89	30,12	51,81	110,89	-14,38	38,43	11,62	8,47
Benchmark	-	-2,22	9,14	31,06	53,09	-	-13,25	39,38	11,77	7,30

Årlig Afkast (%)

	Marts	1 år	3 år	5 år	Længst	2006	2009	2010	2011	2012
Aldelings	-0,48	-2,12	9,89	30,12	51,81	110,89	-14,38	38,43	11,62	8,47
Benchmark	-	-2,22	9,14	31,06	53,09	-	-13,25	39,38	11,77	7,30

Beholdningsliste

28-03-2013

Formuefordeling

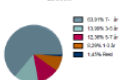
Valuta

10 største beholdninger

Formuefordeling	Valuta	%
8,5% Venezuela 08/09/2014	USD	3,01
8,5% Petrosbras De Venezuela	USD	2,93
7,36% Peru 21/07/2025	USD	1,97
3,75% Cote d'Ivoire 31/12/2012	USD	1,87
5,12% Colombia 18/01/2041	USD	1,82
12,75% Russia 24/09/2028	USD	1,60
8% Turkey 14/02/2034	USD	1,46
5,8% Iraq 15/01/2028	USD	1,44
8,22% Indonesia 17/02/2037	USD	1,40
6,25% Hungary 28/01/2020	USD	1,39

Løbetid

Afkastkommentar

Februar 2013

Emerging Markets-obligationer i højt valuta faldt yderligere i februar måned, især med et mindre beløb end i januar måned. Den gennemsnitlige afkast var omkring 20 bp med mere pres på visse Emerging Markets-lån i euroområdet. Nogle navn med en lavere beta opgjorde udvalgte på mellem 10 bp og 30 bp med varierende betas.

Modellens forudsigelse om, at alle investorer investerer i alle risikofyldte aktiver og i samme relative forhold harmonerer dårligt med virkeligheden. Hvilke(n) af modellens antagelser ligger mon til grund for denne uoverensstemmelse?

Kan en økonomisk model have værdi, selvom den ikke ligner virkeligheden i alle aspekter?

Er CAPM en god model?

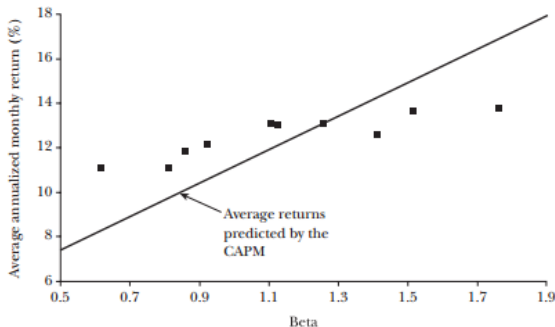
Hovedresultatet i CAPM:

Jo større kovarians mellem et værdipapir og markedsporteføljen (højere β), jo højere forventet afkast er der på værdipapiret

- Empirisk har man fundet
  - en omtrentlig lineær sammenhæng mellem beta og gennemsnitligt afkast
  - *ingen* systematisk sammenhæng mellem usystematisk (dvs. diversificerbar) risiko og gennemsnitligt afkast
- Men empiriske studier giver langt fra entydig opbakning til CAPM

Empirisk evidens for CAPM: Illustration

Average Annualized Monthly Return versus Beta for Value Weight Portfolios Formed on Prior Beta, 1928–2003

Tydelig positiv sammenhæng mellem beta og gns. afkast, men for "flad".

Fra: Eugene Fama og Kenneth French, The Capital Asset Pricing Model: Theory and Evidence, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 18(3), 2004.

Opsummering

- Det risikofri afkast udvider mængden af mulige porteføljer og ændrer mængden af efficiente porteføljer
- Alle efficiente porteføljer består nu af en kombination af det risikofri aktiv og markedsporteføljen: Kapitalmarkedslinjen
- Et værdipapirs bidrag til markedsporteføljens risiko kan udtrykkes ved dets beta
- Ved prissætning af enkelte værdipapirer er beta det relevante risikomål: Værdipapirmarkedslinjen
- Positiv (lineær) sammenhæng mellem forventet afkast og beta: CAPM